

LAUSUNTO 7.12.2023

Talousvaliokunta

ASIA: KAA4/2023vp

Lausuntopyyntö kansalaisaloitteesta

Suomen Omakotiliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto ja tulla kuultavaksi talousvaliokuntaan koskien kansalaisaloitetta ”Sähkön hinta kuriin”.

Omakotiliitto edustaa pientalo- ja vapaa-ajan asukkaita ja toimii kohderyhmän edunvalvojana ja tarjoaa monipuolisia jäsenpalveluita. Olemme valtakunnallinen, riippumaton ja yleishyödyllinen kansalaisjärjestö, jossa on yli 230 jäsenyhdistystä, joihin kuuluu jo 70 000 jäsentä (kotitaloutta). Suomessa on yhteensä noin 1,2 miljoonaa omakotitaloa, joissa asuu noin 2,7 miljoonaa ihmistä sekä noin 0,5 miljoonaa vapaa-ajan asuntoa, joita käyttää 2,4–2,9 miljoonaa ihmistä.

Omakotiliitto ehdottaa, että mahdollista hintakattoa selvitettäessä ja siitä päätettäessä määritellään minkälainen hintakatto olisi ja mihin tilanteeseen sitä sovelletaan. Olisiko se esimerkiksi tiettyyn aikaan sidottu, kuten talviaikainen, kriisitilanteen varalta tai tiettyyn kellonaikaan kohdentuva? Olisiko hintakatto tiettyyn sopimukseen liittyvä, kuten pörssisähkösopimukseen tai korkeahintaiseen määräaikaiseen sähkösopimukseen liittyvä, tai olisiko se aluehintakatto Suomessa? Kohdennetaanko hintakatto tiettyyn kuluttajaryhmään, esimerkiksi tulotason mukaan? Otetaanko huomioon myös kotitalouden sähkökulutus, esimerkiksi tietyn kilowattituntitason vuositasolla ylittävät (tai alittavat?) kotitaloudet, kuten sähkölämmitteiset omakotitalot, jotka olisivat hintakaton piirissä? Kattaisiko hintakatto koko kulutuksen vai osan siitä?

Lisäksi Omakotiliitto huomauttaa, että sähkön hinnasta puhuttaessa on huomioitava kokonaisuus, johon kuuluu myös sähkön siirtohintaa, jonka jakeluverkkoyhtiöt veloittavat sekä sähköveron taso ja arvonalisävero, jota maksetaan myös sähköverosta. Muistutamme, että juuri nyt Energiavirasto valmistelee seuraavien valvontajaksojen mallia, ja on lähettänyt uudelle vain 2 viikkoa kestäväälle lisäkuulemiskierrokselle valvontamallin viime metreillä päivitetyn esityksen, joka tulee lisäämään satoja miljoonia kuluttajille aiheutuvia siirtohintoja tulevien 8 vuoden ajan. **Omakotiliitto muistuttaa hallitusohjelman kirjauksesta ”Jakeluverkkojen sähkön siirtomaksuja kehitetään EU-asetuksen vaatimalla tavalla kustannusvastaaviksi valvontamallin uudistuessa vuonna 2024”** ja vaatii, että tätä kirjausta on **ehdottomasti noudatettava** ja asia on kiireellisesti korjattava, ennen kuin Energiaviraston sähkön jakeluverkkojen valvontamalli vahvistetaan.

Perusteluja ehdotukseen:

1 Kuluttajien asema ja tiedon saanti

Viime vuonna kiihtyneen energiakriisin takia sähkön hinta on muuttunut erittäin vaihtelevaksi. Nopealla aikataululla luodut korkeaa sähkölaskua helpottavat tukimuodot on

jälkikäteen todettu kohdentuneen huonosti heikoimmassa asemassa oleville kuluttajille. Samaan aikaan kuluttajat joutuneet sopeutumaan nopeasti uudenlaiseen tilanteeseen ja opettelemaan niin uusia sähkönkulutustapoja kuin sähkösopimuksia hankkiakseen välttämättömästi tarvitsemaansa sähköä ja energiaa. Kuluttajat ovat epätietoisia sähkön hinnoista ja niiden vaihteluista. Tiedon puute tekee kuluttajista haavoittuvaisi markkinamuutoksille.

2 Sähkön hintariski ja sen siirtyminen kuluttajille

Sähkö on välttämättömyyshyödyke ja sähkön jyrkät hintavaihtelut lisäävät kuluttajien taloudellista epävarmuutta. Esimerkiksi viime viikkoina on jälleen nähty poikkeuksellisia kilowattituntihintojen vaihteluita, lähes 1 euron ja -0,50 euron välillä. Kuluttajien mahdollisuudet muuttaa kulutustapojaan ja investoida esimerkiksi kulutusjouston paremmin mahdollistaviin tekniikoihin vie aikaa. Esimerkiksi Omakotiliiton tutkimuksissa osto- ja lämmityssähkön hinnannousu oli yli 46 %.* Kuukausitasolla talvella kustannukset voivat sähkölämmitteisessä omakotitalossa nousta satoja euroja kuukaudessa.

Hintavaihtelut vaikeuttavat kotitalouden pitkäaikaisen budjetin suunnittelua. Omakotiliiton kolme asuntopoliittista päätavoitetta ovat kohtuulliset asumiskustannukset, pientaloasumisen edistäminen sekä kohtuullinen ja kannustava sääntely. Laaja-alainen asumiskustannusten jatkuva nousu, ostosähkö yhtenä asumiskustannuksena, joka aiheuttaa erityisiä haasteita pientaloissa asuville kotitalouksille.

Omakotiliitto näkee, että sähköyhtiöiden tulisi ottaa suurempi vastuu hintavaihteluiden tasaamisesta tarjoamalla myös jatkossa pitkäaikaisia kohtuuhintaisia sopimuksia, jotka suojaavat kuluttajia äkillisiltä hinnannousuilta.

Omakotiliitto toteaa, että kuluttajilta saamamme palautteen mukaan sähkön hintariski on siirtynyt enemmän kuluttajille sähkönkäytössä, joka on asumisen perustarve.

3 Kohtuuhintaisen sähkön saatavuus erityisesti pientaloille

Omakotiliitto toteaa, että pääministeri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu kohtuuhintaisen sähkön ja energian saatavuus kuluttajille niin arjessa kuin kriiseissä. Suomen maantieteellisten olosuhteiden vuoksi kuluttajille on oltava riittävä määrä kohtuuhintaista sähköä ja lämmitysenergiaa kotien lämmittämiseksi, erityisesti talviaikaan. Samoin kesällä viilennystarve lisääntyy ilmastonmuutoksen myötä.

Omakotiliitto näkee hallitusohjelmakirjauksen erittäin tärkeänä juuri pientaloasukkaille ja kannattaa hallitusohjelman kirjauksen eteenpäinviemistä. Suomessa on perustuslain 19§ mukaan julkisen vallan tehtävänä tukea asumisen omatoimista järjestämistä, joka on esimerkiksi juuri pientaloasumista.

Päättäjien tulee huolehtia kotitaloudet voivat turvallisesti lämmittää kotejaan myös talven vaativissa olosuhteissa. Esimerkiksi omakotitalon siirtyessä maalämpöön öljylämmityksestä, nousee sähkön kulutus vähintään kaksinkertaiseksi. Suomessa on

*Lisätietoja Omakotiliiton asumiskustannusselvityksistä <https://www.omakotiliitto.fi/vaikuttaminen/tutkimukset>

lähes 1,2 miljoonaa omakotitaloa, joissa vihreän siirtymän myötä käytetään yhä useammassa enemmän sähköä.

4 Sähkömarkkinoiden uudistaminen ja kansalliset näkökulmat

Sähkön hinnoitteluun tulisi luoda selkeämpi ja avoimempi järjestelmä, joka helpottaa kuluttajien päätöksentekoa ja lisää ymmärrystä sähkön hinnan muodostuksesta.

Kansalaisaloitteen mukaan tulisi selvittää ja käynnistää lainsäädännön uudistaminen, jolla määriteltäisiin sähkölle hintakatto.

Omakotiliitto näkee, että hintakaton selvittämisessä on otettava huomioon, että kokonaisuudessaan sähkömarkkinoiden hinnanmuodostuksessa on tarve uudistamiseen, jotta ne vastaavat paremmin Suomen erityisolosuhteita. Suomen tulee olla aktiivinen EU-tasolla ja tuotava aiempaa vahvemmin esiin kansalliset näkökulmat ja tarpeet. Päättäjien tulee ottaa huomioon paikalliset tarpeet ja varmistaa, että sähkön hinta on kohtuullinen kaikkialla Suomessa asuville kotitalouksille.

Omakotiliitto korostaa kuluttajansuojan merkitystä ja ehdottaa, että jatketaan hallitusohjelmakirjauksia edistämistä lainsäädännön avulla ja varmistetaan, että sähköä, mukaan lukien ostosähkön ja sähkön siirto, on saatavilla kaikille kohtuulliseen hintaan, erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville kotitalouksille.

Jatkamme mielellämme sidosryhmätyötä asiassa.

Kunnioittavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Marju Silander
toiminnanjohtaja

Ari Rehnfors
puheenjohtaja